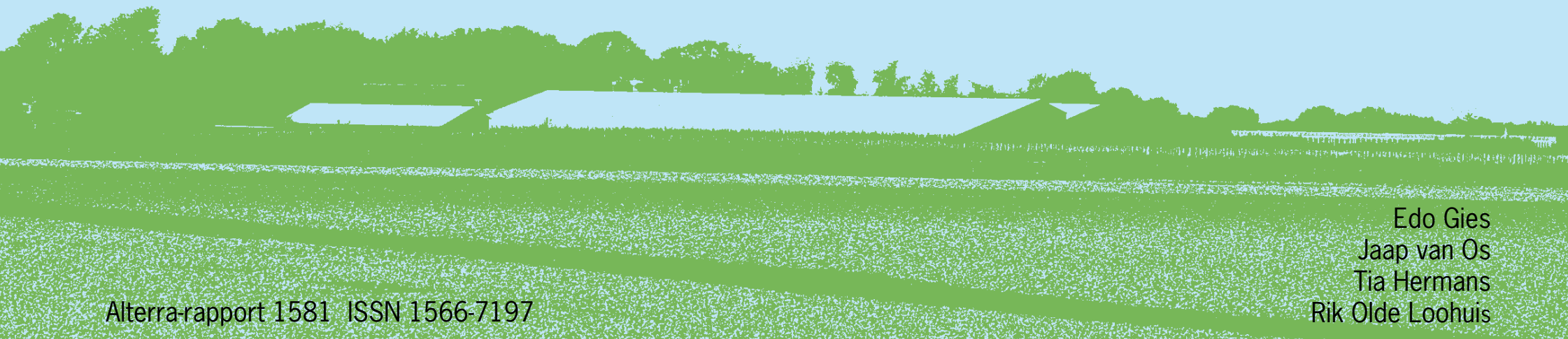

Megastallen in beeld

Alterra-rapport 1581 ISSN 1566-7197

Edo Gies
Jaap van Os
Tia Hermans
Rik Olde Loohuis

Colofon

Onderzoek uitgevoerd in opdracht van Ministerie van VROM, DG Ruimte.
Contactpersonen: Hans van Dam, Bernard Cino.

Uitgave: November 2007
Druk: Van Eck & Oosterink
Oplage: 300
Beeldmateriaal
Megastallen: Rik Olde Loohuis, Wim Meulenkamp
Luchtfoto's: Eurosense BV mei/juni 2006
Arena: Huub Smeding
Bomenloods: Wim Nieuwenhuizen

Vormgeving/ illustraties: K. Hulsteijn, Wageningen UR,
Communication Services

Projectleiding: Edo Gies, Alterra

Alterra-rapport 1581 ISSN 1566-7197

© 2007 Alterra Postbus 47; 6700 AA Wageningen
Tel.: 0317 47 47 00; fax: 0317 41 90 00
e-mail: info.alterra@wur.nl

Megastallen in beeld

Alterra-rapport 1581 ISSN 1566-7197

Edo Gies
Jaap van Os
Tia Hermans
Rik Olde Loohuis

Megastallen in beeld

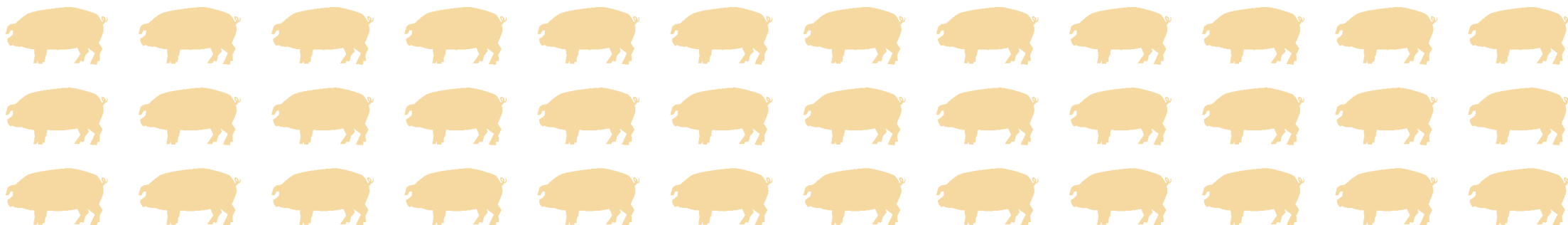
Voorwoord

Voor u ligt het resultaat van een quick scan onderzoek, uitgevoerd in opdracht van het ministerie van VROM, DG-Ruimte. In zeer korte tijd zijn cijfers, feiten en beelden over megastallen bij elkaar gebracht: waar hebben we het over als we praten over megastallen, staan ze al in Nederland, en zo ja, waar, hoe zien ze eruit, is er al iets te zeggen over de ontwikkeling ervan in de komende jaren, wat zijn de gevolgen voor het milieu en de kwaliteit van het landschap? Directe aanleiding waren de Kamervragen die beantwoord moesten worden over de (on)wenselijkheid van megastallen en de mogelijkheden van gemeenten om deze ontwikkelingen te sturen.

In deze quick scan zijn bijdragen verwerkt van Herman Agricola, Han Naeff, Rob Smidt, Willem Rienks, Wim Meulenkamp, Franky Tai en Berien Elbersen. Aan VROM-zijde waren ir. Bernard Cino en drs. Hans van Dam de begeleiders. De vormgeving van dit boekje is de creativiteit van Karel Hulsteijn.

De auteurs

Wageningen, november 2007

Inhoudsopgave

Krantenknipsels	6
Aanleiding	7
Mega stallen en mega bedrijven: een definitie	8
Huidige situatie: hoeveel mega stallen en -bedrijven zijn er?	11
Mega stallen in beeld	19
Hoeveel mega stallen verwachten we in de toekomst?	30
Ontstaat er een probleem met de komst van mega stallen?	35
Mega stallen in beeld samengevat	39
Geraadpleegde bronnen	40
Bijlage 1: Wie vindt wat?	41
Bijlage 2: Uitwerking toekomstscenario's	45

Krantenknipsels

Varkensflats overspoelen Nederland

Website Milieudefensie 21-08-2007

Overijsselse Marle in rep en roer door megaschuren

‘Varkensflats’ op stapel

Volkskrant 29-05-2007

Megastal voor 1200 koeien in Aalten

Gelderlander 13-10-2007

Vrees voor megastal

Gelderlander 10-10-2007

Groningen wil geen nieuwe megastallen

Leeuwarder Courant 04-10-2007

Overijssel onderzoekt aanleg van groot ‘agrarisch bedrijventerrein’

TC Tubantia 25-09-2007

Massaal protest tegen ‘varkensflats’

TC Tubantia 11-10-2007

Verburg krijgt vragen over plannen
varkensflats

Brabants Dagblad 21-08-2007

Ophef over megastallen is ongepast

BN/De Stem 22-08-2007

Aanleiding

Megabedrijven, megastallen en varkensflats staan momenteel volop in de actualiteit - zie *bijlage 1: Wie vindt wat?* De uitvoering van de reconstructie komt op gang. Intensieve veehouderijbedrijven dicht bij kwetsbare natuurgebieden worden verplaatst naar landbouwontwikkelingsgebieden. Van de bijna 200 bedrijven die verplaatst willen worden zijn er per 31 december 2006 zeven daadwerkelijk verplaatst [1]. Ook krijgen gemeenten diverse aanvragen voor nieuwvestiging en uitbreiding van varkens- en pluimveestallen. Ze vallen op door de grote aantallen dieren die men er wil houden, zoals in Marle (2x 19.000 vleesvarkens) en het varkenscluster in het Markelose Broek (cluster van 4 tot 6 bedrijven met in totaliteit 15.000 tot 20.000 varkens). Het zijn initiatieven van bedrijven van elders die gebruik maken van de ruimte in de bestemmingsplannen.

Er is veel maatschappelijke weerstand tegen deze grootschalige nieuwvestigingen en uitbreidingen. Boeren en burgers uit de directe omgeving verenigen zich in actiescomités en protesteren tegen de komst van deze megabedrijven in hun achtertuin. Ook landelijke organisaties mengen zich in de discussie. Zo heeft Milieudefensie de campagne Landelijk Meldpunt Varkensflats opgezet om het ongenoegen te inventariseren. Het fenomeen megastallen heeft inmiddels ook geleid tot Tweede Kamervragen: zijn megastallen en varkensflats wenselijk en kunnen gemeenten dergelijke ontwikkelingen sturen?

De tegenstanders van intensieve veehouderij suggereren dat megastallen leiden tot meer dierenleed en milieuvervuiling. Bestuurders geven aan dat de ontwikkelingen passen binnen de opgestelde reconstructieplannen. Stichting Natuur en Milieu en omwonenden geven weer aan dat de impact van de ontwikkeling van megastallen in het landelijk gebied te groot is en dat deze bedrijven thuis horen op bedrijventerreinen. Immers, grondstoffen voor voer voor de intensieve veehouderij worden hoofdzakelijk geïmporteerd uit het buitenland en de mest wordt - al dan niet bewerkt - afgevoerd. Net als glastuinbouw ontwikkelt intensieve veehouderij zich tot industriële agrarische productie die voor wat het productieproces betreft, niet meer afhankelijk hoeft te zijn van het landelijk gebied.

Hoewel de discussies die momenteel gevoerd worden vooral over de intensieve veehouderij gaan, speelt de schaal van bedrijven, gebouwen en installaties ook in andere sectoren van de landbouw. In de akkerbouw, glastuinbouw en bollenteelt leidt schaalvergroting ook tot (nieuw)vestigingen met megaschuren. In deze publicatie beperken we ons tot varkenshouderij, pluimveehouderij en rundveehouderij.

Megastallen en megabedrijven: een definitie

In de berichtgeving worden de termen megabedrijf en megastal gebruikt. Dat is niet altijd hetzelfde. Hieronder geven we eerst aan wat we verstaan onder mega en vervolgens maken we onderscheid in megastallen en megabedrijven.

Wanneer spreken we van mega?

We maken onderscheid in sectoren vanwege de verschillende verschijningsvorm van de gebouwen. Dit betekent dat we per sector c.q. productierichting een grens vaststellen voor mega. Met deze grens is het mogelijk om de huidige situatie met betrekking tot megastallen of megabedrijven en de ontwikkeling ervan in de afgelopen jaren in beeld te brengen. De keuze is arbitrair.

RLG

De Raad voor het Landelijk Gebied heeft in 2004 een megabedrijf gedefinieerd als een bedrijf met meer dan 500 NGE¹ [2]. Dat is zes maal de gemiddelde bedrijfsomvang in de landbouw. Deze grens komt overeen met 12.500 vleesvarkens, 160.000 legkippen of 320 melkkoeien.

Landelijk Meldpunt Varkensflats

Het Landelijk Meldpunt Varkensflats van Milieudefensie vraagt bouwplannen te melden van minimaal 5.000 varkens of 250.000 kippen [3]. Daarbij is niet van belang of het om meerdere verdiepingen gaat. De meldingen zijn zeer divers, van zeer abstract (nadere ontwikkeling landbouwontwikkelingsgebied) tot zeer concreet (exacte vergunningaanvragen). Ze variëren van 5.100 tot 35.000 varkens, soms met 2 tot 3 verdiepingen, soms in meerdere stallen naast elkaar.

Europese Unie

In de Europese milieuregels wordt onderscheid in bedrijfsgrootte gemaakt. Een bedrijf van meer dan 2.000 vleesvarkens, óf 750 zeugen óf 40.000 kippen wordt volgens de IPPC richtlijn² als industriële activiteit beschouwd en dient voldoende emissiereducerende maatregelen te nemen om het milieu te beschermen. Bij nog grotere bedrijven bestaat er bovendien een MER-(beoordelings)plicht.

Grenzen in deze studie

Zoals al gezegd, is de keuze arbitrair. Duidelijk is wel dat het gaat om stallen of bedrijven die een heel stuk groter zijn dan wat gangbaar is. In de verdere analyse zijn de volgende grenzen gehanteerd:

Deze aantallen dieren komen, voor alle productierichtingen, overeen met een economische omvang van ongeveer 300 NGE. Bij deze aantallen dieren worden de agrarische bouwblokken, die doorgaans 1 a 1,5 ha bedragen, maximaal benut. Uiteraard is dit wel afhankelijk van het gekozen huisvestingssysteem en het al of niet aanwezig zijn van verdiepingen. In de reguliere bestanden zijn hierover weinig gegevens bekend.

¹Nederlandse Grootte Eenheid, maat voor de economische omvang van een agrarisch bedrijf

²Het doel van de IPPC-richtlijn (richtlijn 96/61/EG) is om door middel van maatregelen emissies in lucht, water, bodem te voorkomen of te beperken om zo afwenteling van emissies tussen de milieucompartmenten te voorkomen en tot een zo hoog mogelijke bescherming van het milieu in zijn geheel te komen.

Het onderscheid tussen stallen en bedrijven

Bij megastallen gaan we uit van grote aantallen dieren op één locatie, al of niet van één ondernemer. Dit betekent één grote stal, eventueel met meerdere verdiepingen of een concentratie van kleinere stallen op het erf. Al deze verschijningsvormen noemen we megastal.

Bij megabedrijven gaat het om het aantal dieren van één bedrijf. Als een megabedrijf zijn dieren op verschillende locaties heeft gehuisvest, die allemaal beperkt van omvang zijn, is er geen sprake van megastallen. In een dergelijke situatie zou je nog wel kunnen spreken van kandidaat-megastallen. Als de kans zich voordoet, zullen dergelijke bedrijven er naar streven alle activiteiten op één locatie onder te brengen, waardoor een megastal ontstaat. Vooral in de varkenshouderij komt het houden van dieren op meerdere locaties voor.

Vanuit ruimtelijke ordening en milieu bezien zijn de megastallen van belang, omdat hier de veestapel direct gebonden is aan één locatie en de directe leefomgeving.

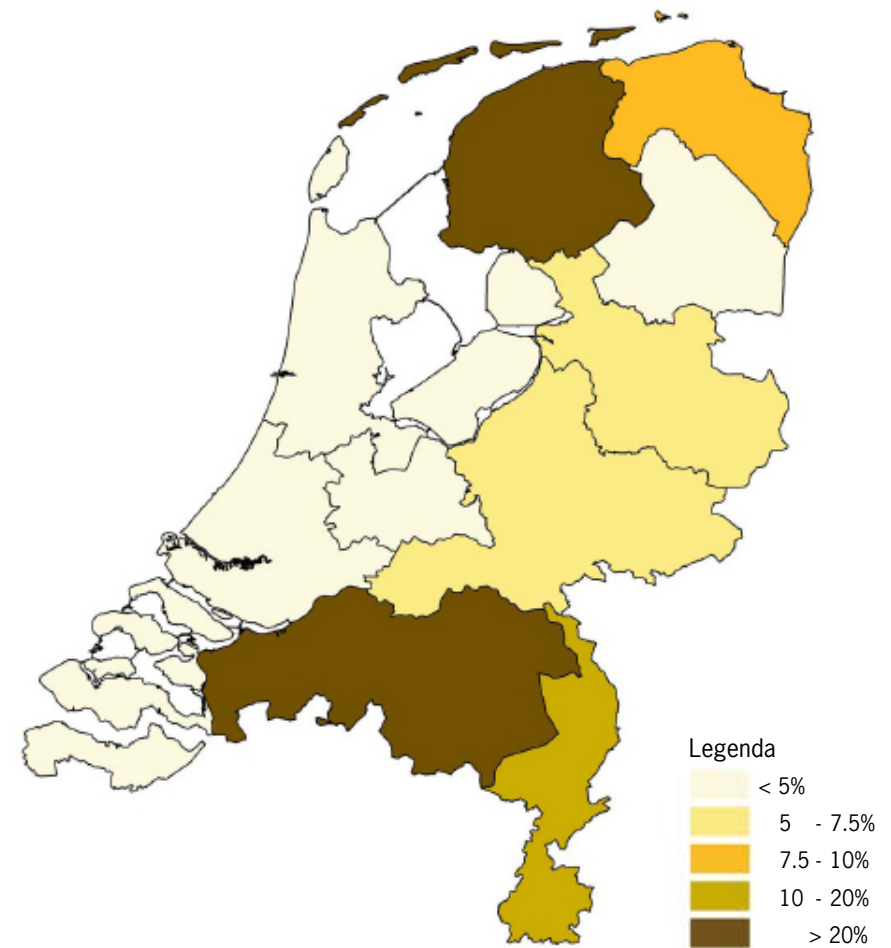
Huidige situatie: hoeveel **mega**stallen en -bedrijven zijn er?

We brengen de situatie 2005 in beeld met behulp van het GIAB³. In GIAB zijn twee verschillen databronnen opgenomen, te weten de jaarlijkse CBS-Landbouwtelling en de dierregistraties in het kader van I&R (Identificatie en Registratie) aangevuld met informatie van de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD). Bij de Landbouwtelling wordt informatie gegeven over het bedrijf. Dat staat geregistreerd op het postadres. Doorgaans is dit ook het staladres, maar een bedrijf kan ook op een ander adres geregistreerd staan (zoals bij postbusnummers) of op één locatie geregistreerd staan en op meerdere locaties stallen hebben (nevenvestigingen). Dit maakt dat de Landbouwtelling niet geschikt is om de megastallen in beeld te brengen. De dieradministratie (varkens, runderen, schapen en geiten) van de GD is daarvoor wel geschikt, omdat hier de dieren wel op staladres geregistreerd worden.

Megastallen

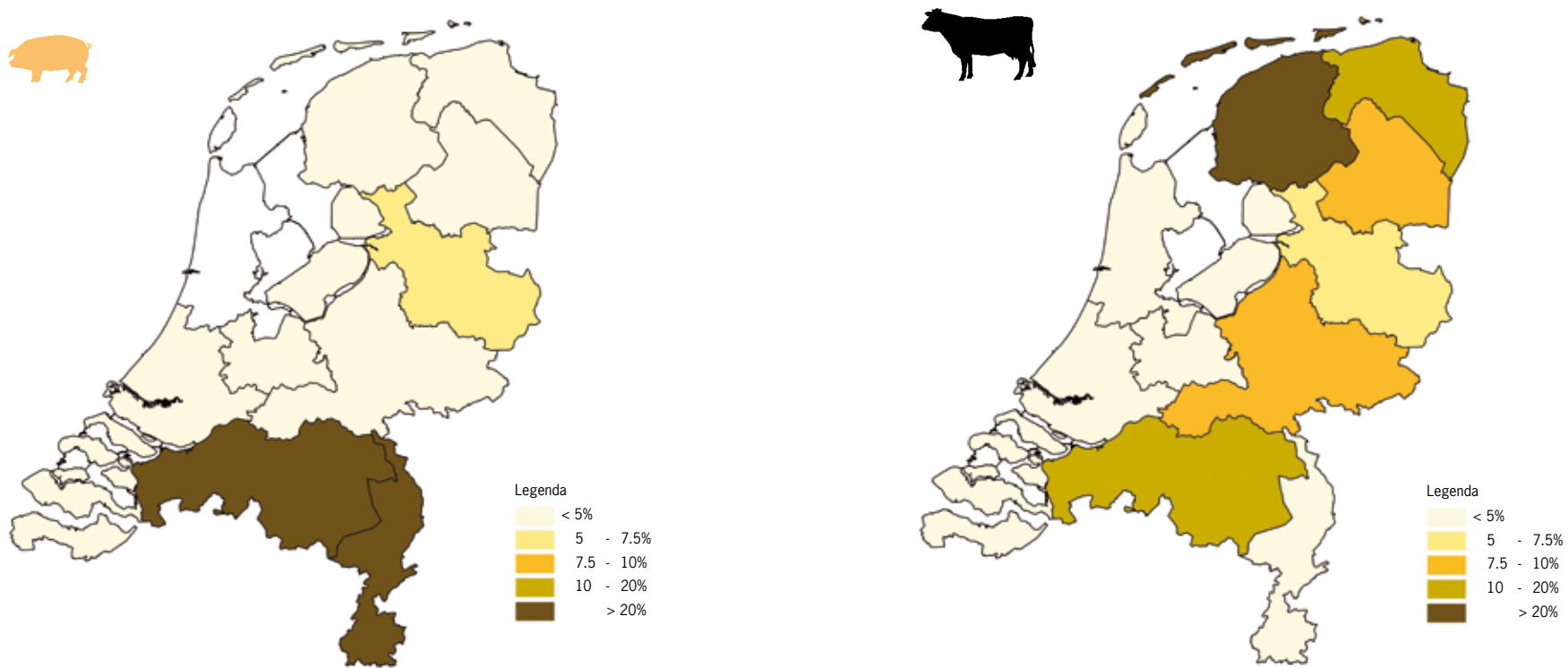
Met de data van de GD zijn de megastallen geselecteerd met melkvee, vleeskalveren, fokvarkens en vleesvarkens. Stallen met aantal stuks pluimvee worden niet geregistreerd door de GD.

Figuur 1 geeft het aantal megastallen per provincie in 2005 als percentage van het totale aantal megastallen in Nederland. In figuur 2 is een verdere uitsplitsing gemaakt naar varkens en melkkoeien.

Figuur 1 Aantal megastallen per provincie, als % van het Nederlandse totaal (184 megastallen) (Bron: GD, 2005).

³Geografisch Informatiesysteem Agrarische Bedrijven

Figuur 2: Aantal megastallen varkens (links) en melkkoeien (rechts) per provincie, als % van het Nederlandse totaal per diercategorie (73 varkensstallen, 107 melkveestallen) (Bron: GD, 2005).

Tabel 1: Aantal megastallen per diersoort per provincie in 2005 (Bron: GD, 2005)

Aantal megastallen					
Provincie	>250 melkkoeien	>2500 vleeskalveren	>7500 vleesvarkens	>1200 fokvarkens	Totaal
Noord-Brabant	13		3	34	50
Friesland	40			1	41
Limburg	3		4	15	22
Groningen	14	1	1		16
Overijssel	6	1	1	4	12
Gelderland	8			3	11
Overige provincies	23	2	3	4	32
Nederland	107	4	12	61	184

Aantal dieren in megastallen				
Abs. (x1000)	35	13	134	112
% van totaal aantal dieren in Nederland	2 %	2 %	2 %	11 %

In tabel 1 is de verdeling van het aantal megastallen per diersoort per provincie weergegeven.

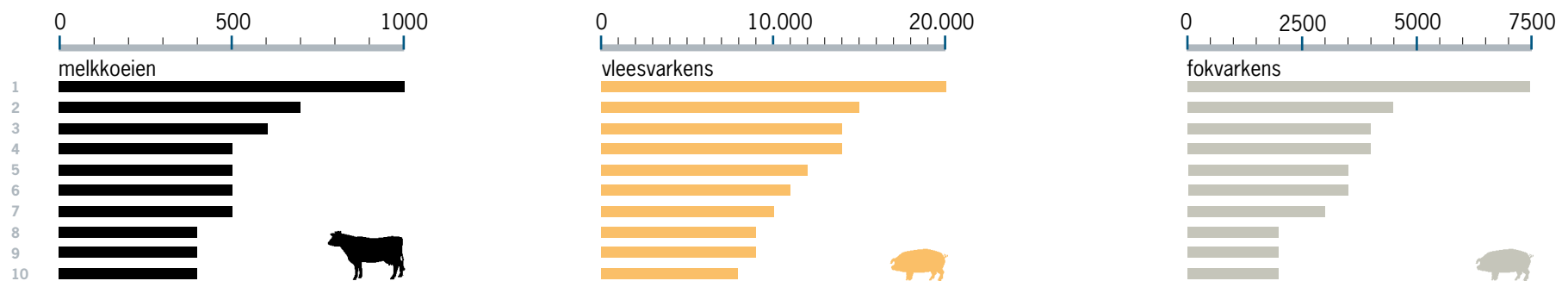
Uit figuur 1 en 2 en tabel 1 valt het volgende op:

- het grootste aantal megastallen staat in Noord-Brabant en Friesland, gevolgd door Limburg;
- in Noord-Brabant en Limburg zijn het hoofdzakelijk megastallen met fokvarkens;
- in Friesland en Groningen komen bijna uitsluitend megastallen met melkvee voor;
- slechts 2% van het rundvee en vleesvarkens en maar liefst 11% van de fokvarkens is in megastallen gehuisvest.

Ter illustratie worden in tabel 2 de aantallen dieren in de top-10 van Nederlandse megastallen gegeven per diercategorie. De vergunningaanvragen, zoals die bij het Landelijk Meldpunt Varkensflats van Milieudefensie geregistreerd staan, zijn vergelijkbaar qua dieraantallen met de top-10 van bestaande bedrijven. Enkele aanvragen gaan een stap verder en worden bij realisatie de grootste megastallen van Nederland.

Tabel 2: Aantallen dieren in de Top-10 van de Nederlandse megastallen per diersoort (GD, 2005)

Aantal dieren

Ontwikkeling van megastallen sinds 2000

In tabel 3 staat de toename van de aantallen megastallen per diersoort per provincie in 2005 ten opzichte van 2000.

Tabel 3: Toename aantal megastallen per diersoort per provincie in 2005 vergeleken met 2000 (Bron: GD 2000, 2005)

Toename aantal megastallen					
Provincie	>250 melkkoeien	>2500 vleeskalveren	>7500 vleesvarkens	>1200 fokvarkens	Totaal
Noord-Brabant	2			24	26
Friesland	14			1	15
Limburg	1		3	10	14
Groningen	4		1		5
Overijssel	5	1	1	3	10
Gelderland	3		-2	1	2
Overige provincies	5	1	1	1	8
Nederland abs.	34	2	4	40	80
Toename aantal dieren in megastallen					
Abs. (x1000)	11	4	62	79	
%	46%	44%	86%	239%	

Vergelijking van de aantallen megastallen in 2000 en 2005 leert dat:

- het aantal megastallen in vijf jaren flink gegroeid is: van 104 megastallen in 2000 naar 184 megastallen in 2005;
- vooral het aantal megastallen met fokvarkens sterk is toegenomen: meer dan verdubbeld;
- in Noord-Brabant het aantal megastallen in 5 jaren verdubbeld is, in Limburg is het aantal verdriedubbeld en in Overijssel zelfs verzesvoudigd;
- het aantal dieren in megastallen met varkens in deze periode ook flink is toegenomen, het aantal melkkoeien in megastallen blijft daar bij achter, maar ook daar is sprake van een toename van bijna 50%.

Megabedrijven

Met het bestand van de CBS-landbouwtelling zijn megabedrijven c.q. kandidaat-megastallen geselecteerd met melkkoeien, vleesvarkens, fokvarkens, legkippen, vleeskuikens en vleeskalveren. De dieren van deze bedrijven zijn mogelijk gesitueerd op verschillende locaties. In tabel 4 staan de resultaten.

Tabel 4: Aantal megabedrijven c.q. kandidaat-megastallen per diersoort per provincie (2005)
(Bron: CBS Landbouwtelling 2005)

Aantal megabedrijven							
Provincie	>250 melkkoeien	>2500 vlees- kalveren	>7500 vlees- varkens	>1200 fokvarkens	>120.000 legkippen	>220.000 vleeskuikens	Totaal
Noord-Brabant	9	2	14	44	7	5	81
Friesland	29	2		2		4	37
Limburg	2		4	20	20	1	47
Groningen	10					1	11
Overijssel	3			7	1	1	12
Gelderland	2	2	2	14	5	1	26
Overige provincies	19	3	2	4	3	1	32
Nederland	74	9	22	91	36	14	246
Aantal dieren in megabedrijven							
Abs. (x 1000)	23	45	235	164	6.600	5.600	
% van het aantal in Nederland	2 %	4 %	3%	17 %	16 %	11 %	
Grondgebondenheid							
ha / bedrijf	176	38	18	21	9	18	

Uit tabel 4 valt het volgende op:

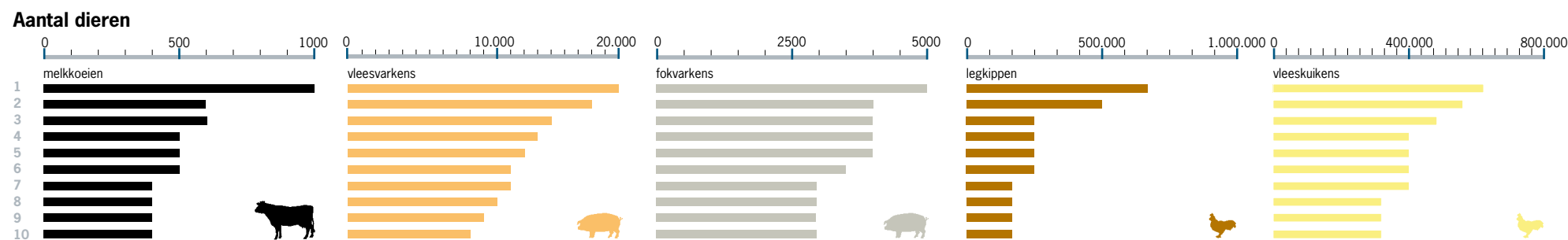
- megabedrijven komen hoofdzakelijk voor in Noord-Brabant, Limburg en Friesland;
- in Noord-Brabant en Limburg zijn het vooral megabedrijven met fokvarkens;
- limburg telt de meeste megabedrijven met legkippen;
- in Friesland en Groningen staan bijna uitsluitend megabedrijven met melkvee;
- het percentage van de veestapel dat op megabedrijven wordt gehouden, verschilt aanzienlijk per sector: van 2-4 % van het melkvee, vleeskalveren en vleesvarkens, 11% van de vleeskuikens tot 16-17% van de legkippen en fokvarkens.

De resultaten op basis van CBS-Landbouwtelling zijn in grote lijnen vergelijkbaar met die van de GD. Afwijkingen hebben vermoedelijk te maken met de organisatie van de megabedrijven:

- een relatie kan zijn dieren op meerdere locaties huisvesten: dan minder megastallen dan megabedrijven, met name in de intensieve veehouderij;
- op één locatie kunnen meerdere relaties een bedrijf: met name in de melkveehouderij meer megastallen - namelijk 107 - dan megabedrijven - 74 stuks.

Ter illustratie, in tabel 5 staan de aantallen dieren op de top-10 megabedrijven. Deze aantallen zijn vergelijkbaar met de aantallen in megastallen op basis van GD (2005).

Tabel 5: Aantallen dieren in de Top-10 van de Nederlandse megabedrijven per diersoort (CBS Landbouwtelling 2005)

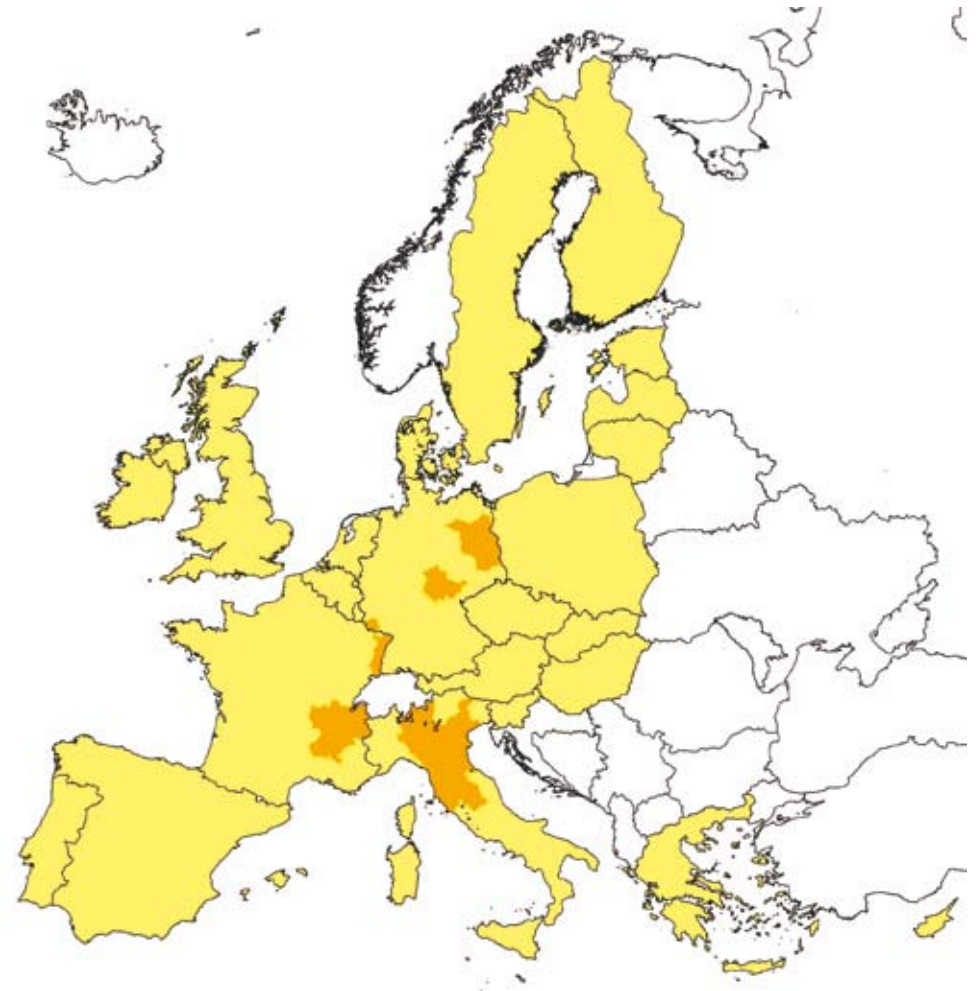
Grondgebondenheid

De megamelkveebedrijven blijken nog behoorlijk grondgebonden te zijn (zie tabel 4). De gemiddelde veebezetting bedraagt 1,8 melkkoe per ha, wat iets intensiever is dan het gemiddelde van de melkveehouderij in Nederland. De intensieve veehouderijbedrijven hebben relatief weinig grond in gebruik, waardoor de aanvoer van voedermiddelen en de afvoer van mest grotendeels plaatsvinden. Helemaal grondloos zijn deze bedrijven echter nog niet te noemen; vooral in de vleeskalverhouderij lijkt eigen grond nog gangbaar.

Megastallen in Europa

Met data van Eurostat (2003) is de omvang van bedrijven in Nederland vergeleken met die in andere Europese landen [4]. Het gaat hier om bedrijven, over stallen is geen informatie beschikbaar. Het Europese bestand laat niet toe dezelfde groottegrenzen te hanteren als in de nationale bestanden. Niettemin kunnen de volgende conclusies getrokken worden:

- in Nederland zijn veehouderijbedrijven gemiddeld relatief groot (economische maat) vergeleken met de omvang in andere landen.
- in Nederland komen relatief weinig extreem grote bedrijven voor vergeleken met Italië, Frankrijk en Duitsland. Dat is met name het geval in de melkveehouderij. In de varkens- en pluimveesector moet Nederland alleen Italië laten voorgaan.

Figuur 3: De 10 regio's (oranje) in EU-15 landen (geel) met de grootste gemiddelde bedrijfsomvang.

Megastallen in beeld

Megastallen in beeld

Megastallen in beeld

Megastallen in beeld

Megastallen in beeld

Megastallen in beeld

Hoeveel **mega**stallen verwachten we in de toekomst?

Op basis van literatuur is geïnventariseerd hoe diverse partijen de ontwikkeling in aantallen dieren en aantallen bedrijfslocaties schatten. Een korte scan van recente literatuur en uitspraken van organisaties in de agrokolom is gedaan.

- Volgens de Rabobank en Ministerie van LNV zal het aantal bedrijven in de intensieve veehouderij tot 2015 halveren ten opzichte van het huidige aantal. De totale omvang van de varkensstapel blijft gelijk (dierrechten blijven gelijk) met als gevolg dat de gemiddelde omvang per bedrijf zal toenemen. Verder verwachten ze dat de ontwikkelingen in melkveehouderij iets minder snel gaan. Het aantal bedrijven neemt in deze sector af met circa 40% en het aantal koeien per bedrijf neemt tot 2015 met circa 1/3 toe [5,6].
- De studie van CPB/MNP/RPB biedt houvast voor de langere termijn ontwikkelingen. Er zijn diverse scenario's uitgewerkt op basis waarvan een bandbreedte is af te leiden voor de gemiddelde omvang van agrarische bedrijven. Voor melkveebedrijven bedraagt de bandbreedte een verdubbeling tot verviervoudiging in 2040. Voor varkenshouderijen is de bandbreedte een stabiele bedrijfsgrootte (maar wel minder bedrijven) tot een verdriedubbeling van de gemiddelde bedrijfsgrootte in 2040 [7].

Deze cijfers sluiten aan bij de trends van de afgelopen 30 jaar. Op basis van bovenstaande sectorontwikkelingen zijn berekeningen gemaakt van het aantal dieren en aantal stallen rond 2015 en 2025.

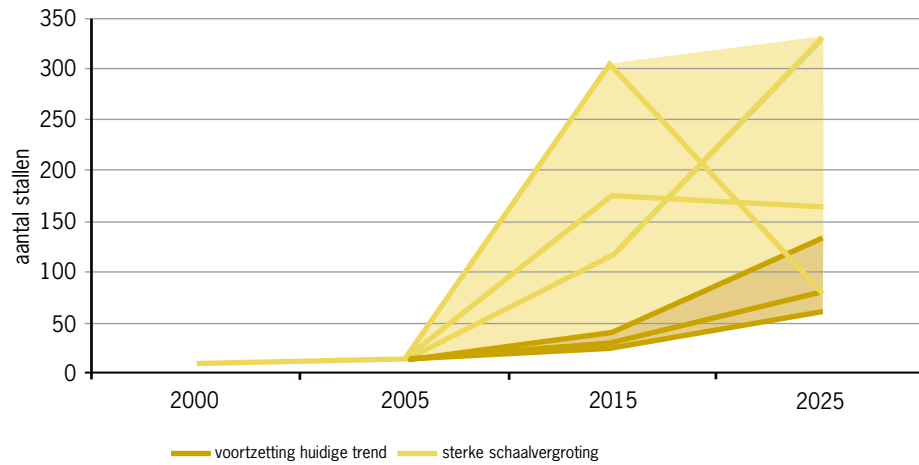
Ontwikkelingen in de varkenshouderij

Voor de varkens is er onderscheid gemaakt in vleesvarkens en fokvarkens. Voor beide diergroepen zijn twee scenario's met ieder drie varianten uitgewerkt (zie bijlage 2). Het eerste scenario gaat uit van voortzetting van de trend van geleidelijke schaalvergroting van de afgelopen 30 jaar, zoals hiernaast is beschreven. Het tweede scenario gaat uit van een trendbreuk in de opschaling van bedrijven; er vindt een sterkere concentratie van dieren op het bedrijf plaats. Het is vooralsnog moeilijk in te schatten in hoeverre dit een reëel scenario is, maar de omvang van de huidige vergunningsaanvragen in de landbouwontwikkelingsgebieden is wel een indicatie dat enorme schaa sprongen mogelijk zijn.

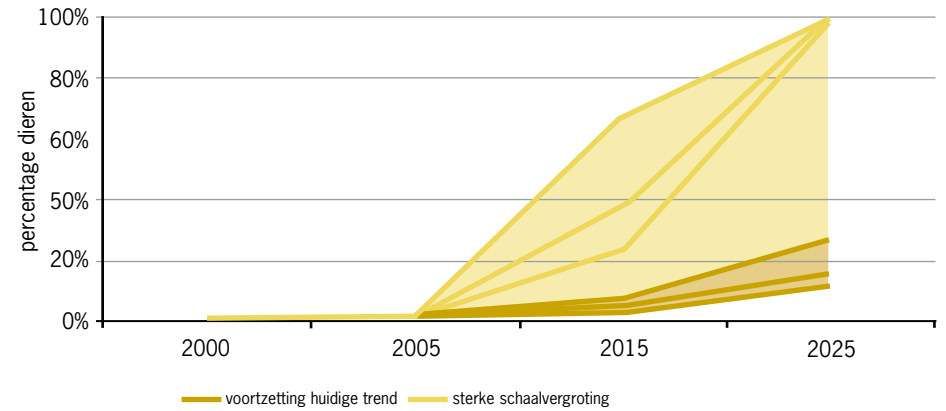
De varianten betreffen de verdeling van het aantal dieren van de stoppende bedrijven over de resterende bedrijven. Alle varianten gaan uit van een gelijkblijvend aantal varkens in Nederland. De varianten gelden voor een tijdsperiode van 10 jaar: tot 2015 en vervolgens tot 2025. Dan vindt dus nogmaals een reductie van 50% of meer van de bedrijven plaats.

In figuren 4 en 5 zijn voor beide scenario's de verwachte gevolgen voor respectievelijk aantal en omvang van de veestapel in megastallen voor vleesvarkens (aantal stallen en percentage dieren in megastallen) in beeld gebracht. In figuren 6 en 7 is hetzelfde gedaan voor fokvarkens. De bruine tinten zijn voor de varianten waarbij de trend van de afgelopen decennia wordt

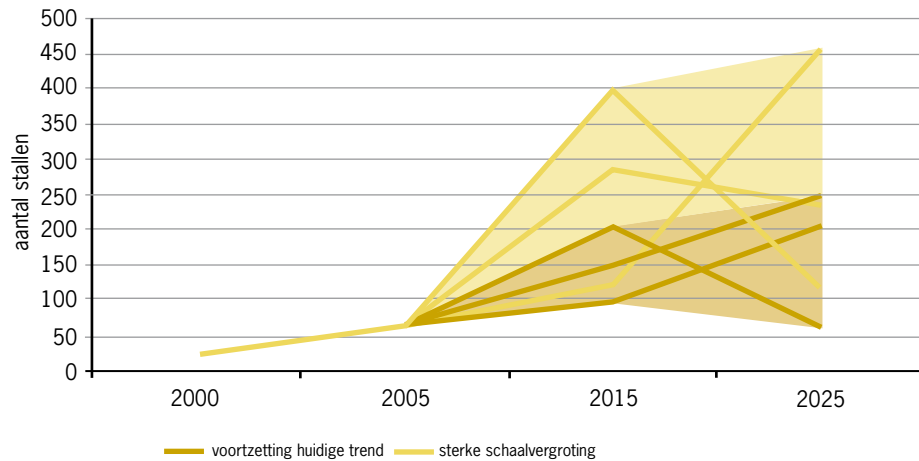

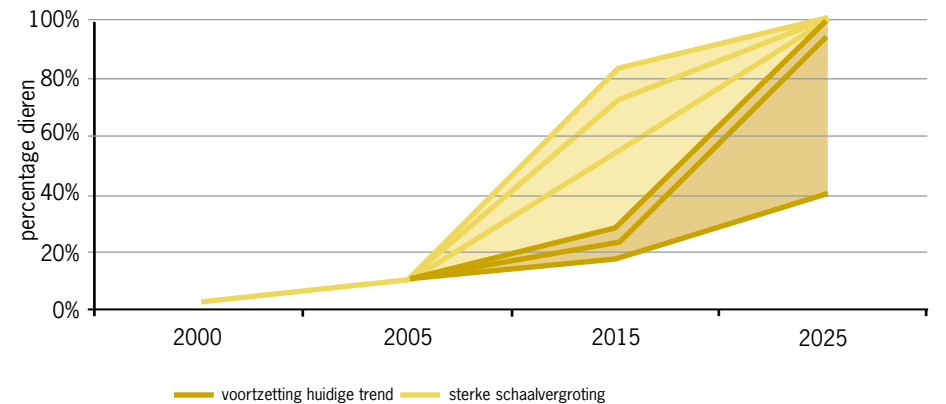
Figuur 4: Ontwikkeling van het aantal megastallen in de vleesvarkenshouderij volgens twee scenario's met drie varianten.

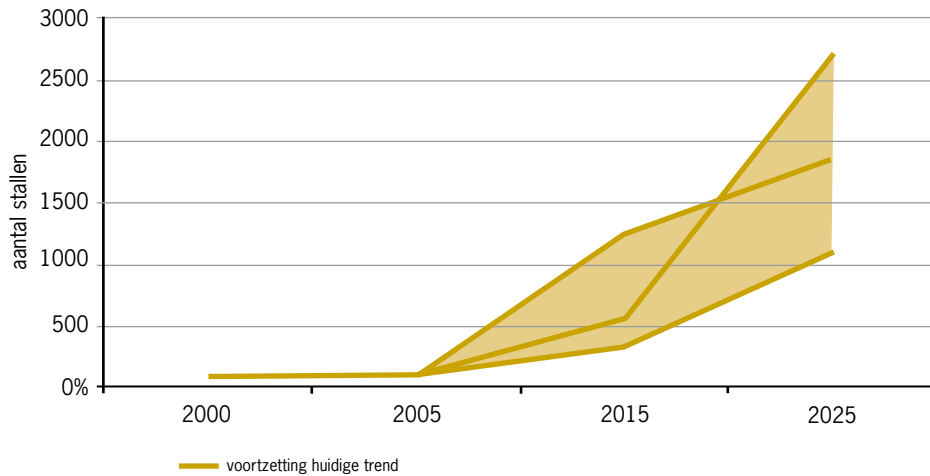
Figuur 5: Ontwikkeling van het aandeel vleesvarkens in Nederland in megastallen volgens twee scenario's met drie varianten.

Figuur 6: Ontwikkeling van het aantal megastallen in de fokvarkenshouderij volgens twee scenario's met drie varianten.

Figuur 7: Ontwikkeling van het aandeel fokvarkens in Nederland in megastallen volgens twee scenario's met drie varianten.

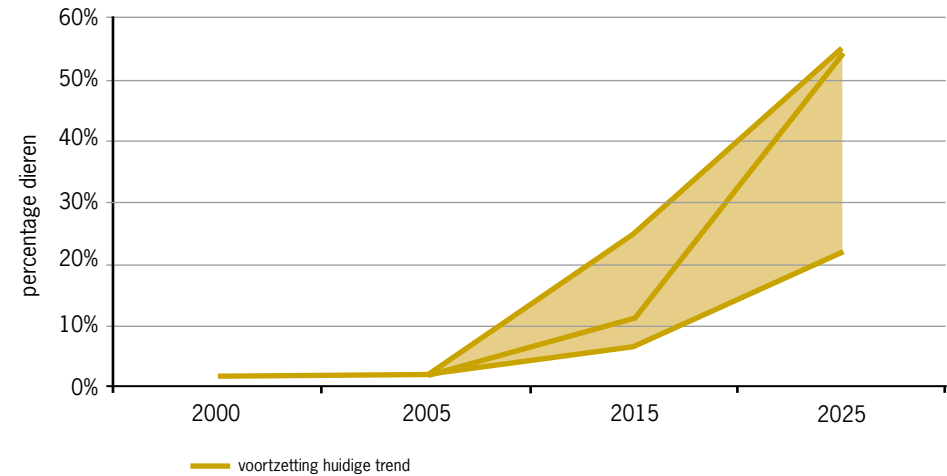

Figuur 8: Ontwikkeling van het aantal megastallen in de melkveehouderij volgens 3 varianten

doorgetrokken en de gele tinten voor de varianten waarbij er sterke sprongen gemaakt worden in de schaalvergroting in de varkenshouderij.

Uit de figuren 4 en 5 blijkt dat bij het doortrekken van de trend er over 20 jaar ca 50 - 150 megabedrijven met vleesvarkens zijn, waarop 15 - 30 % van de vleesvarkens gehuisvest zijn. Als de opschaling van bedrijven veel harder gaat dan zullen alle vleesvarkens binnen 20 jaar in megastallen gehuisvest zijn. Het aantal megastallen zal dan ook sterk toenemen tot ruim 300, maar kan bij zeer sterke concentratie (veel dieren/stal) ook beperkt blijven tot een kleine honderd megastallen. Dit aantal is dan weer vergelijkbaar met het aantal megastallen volgens de trendmatige groei, maar let wel - deze megastallen zijn dan 3-6 maal zo groot als die in het trendscenario.

Bij de fokvarkenshouderij is het beeld anders (figuren 6 en 7), omdat er momenteel al meer dan 10% van de fokvarkens in megastallen wordt gehouden. Doortrekken van de trend leidt in 2025 tot zo'n 200 megabedrijven met 40 - 100 % van de fokvarkensstapel. Bij grote

Figuur 9: Ontwikkeling van het aandeel melkkoeien in Nederland in megastallen volgens drie varianten.

schaalsprongen komen nagenoeg alle fokvarkens op ca. 50 - 450 megabedrijven terecht. Hoe groter de stal, hoe kleiner het aantal stallen.

Ontwikkelingen in de melkveehouderij

Voor de melkveebedrijven is slechts één scenario, doortrekken van de trend, in drie varianten uitgewerkt (zie bijlage 2). Het meer extremere groeiscenario is hier niet meegenomen, omdat verondersteld is dat de dynamiek in de melkveesector minder groot is door de benodigde grote investeringen in gebouwen, maar vooral ook in grond.

Het aantal megastallen met melkvee zal over 20 jaar tussen de 1000 en 2500 bedragen. Dit betekent dat afhankelijk van de variant 20 tot 50 % van de melkkoeien in megastallen gehuisvest zal zijn (zie figuur 8 en 9).

Ontstaat er een probleem met de komst van **megastallen**?

Intensieve veehouderij komt van oudsher voor op de hoge zandgronden. In hoofdstuk 1 is al gemeld dat er stemmen opgaan om, nu de bedrijven steeds groter worden, de intensieve veehouderij te concentreren op bedrijventerreinen, dus los van de grond. Op dit moment hebben megabedrijven met varkens, kippen of vleeskalveren nog een redelijk areaal bij het bedrijf. In de reconstructiegebieden wordt verondersteld dat de megastallen veelal ontstaan door steeds verdere uitbreiding van het bestaande bedrijf. De stallen verschillen daardoor vaak in maat en vorm. Buiten de reconstructiegebieden zien de stallen er vaak uniformer uit. Het kan zijn dat deze stallen direct als megastal zijn neergezet. Deze veronderstelling is echter niet nader onderzocht.

Wat betekent de komst van megastallen voor de kwaliteit van het landelijk gebied? Resulteren megastallen in meer verstedelijking en dus geringere belevingskwaliteiten van het platteland? Wat zijn de consequenties voor verkeer en milieu? Op basis van de literatuur geven we enige verbanden aan tussen de megaveehouderij en omgevingsfactoren verkeer, milieu en verstedelijking en landschap.

Verkeer

Vanuit logistiek oogpunt is concentratie van dieren in grotere stallen efficiënter dan spreiding van deze dieren over meerdere locaties. Voor het varkenscluster Markelose Broek in de gemeente Hof van Twente (zes gezinsbedrijven met vlees- en fokvarkens en een mestverwerkingseenheid) is berekend dat het aantal transportbewegingen gehalveerd wordt en het aantal transportkilometers met 80% afneemt [8]. In praktijk betekent dit minder gesleep met dieren (geen biggentransport meer door gesloten bedrijfsstructuur) en mest (eigen mestverwerking). Wel neemt het aantal vervoersbewegingen op de locatie van het varkenscluster zelf toe met 4 à 5 keer per dag. Ook in andere projecten waarin de agroproductie wordt gebundeld blijken besparingen van 10 tot 90% van het aantal kilometers mogelijk [9]. Deze besparing heeft overigens niet alleen te maken met bundeling van dieren, maar ook met bundeling van toeleverende en verwerkende activiteiten.

Milieu

De aanwijzing van de landbouwwontwikkelingsgebieden in de reconstructiegebieden maakte deel uit van een samenhangende zoneringsplan voor de intensieve veehouderij vanuit de optiek van kansen en beperkingen voor de intensieve veehouderij en dat vanuit het generieke milieu- en ruimtelijke ordeningsbeleid. Er blijkt in de aanwijzing van deze gebieden weinig rekening te zijn gehouden met beschikbare infrastructuur, aanwezigheid van toeleverende- en verwerkende industrie en landschapstructuur.

Milieutechnisch levert concentratie van dieren in grotere stallen voordelen op ten opzichte van spreiding van dezelfde aantallen dieren over diverse locaties. Het aantal emissiebronnen neemt af en het wordt rendabel om de nieuwste technieken voor emissiereductie toe te passen. Megastallen moeten voldoen aan Europese richtlijnen zoals IPPC en er dient een milieueffectrapportage opgesteld te worden. Luchtwassers kunnen gebruikt worden om de emissie van ammoniak, geur en fijn stof uit varkens- en pluimvee stallen te verminderen. Een luchtwasser reduceert de ammoniakuitstoot met 70% (biologische wasser) tot maximaal 95% (chemische wasser). Naar verwachting zal de emissie van fijn stof door luchtwassers verminderen met 80-100% [10]. De huidige generatie wassers zijn echter niet altijd geschikt voor gecombineerde doeleinden (reductie van ammoniak en geur en fijn stof). De ministeries van LNV en VROM en de provincies stimuleren verdere optimalisatie van de luchtwastechiek en inzet in de praktijk.

Met het aanscherpen van het mestbeleid verwachten ingewijden dat mestafzetkosten sterk zullen stijgen en een bedreiging worden voor de varkenshouderij in Nederland [11]. Mestverwerking is nog sterk in ontwikkeling en is duur. Dit levert voor megastallen met weinig of geen grond enerzijds hoge kosten op. Anderzijds biedt het perspectief om de grote hoeveelheid mest op locatie in een verwerkingsinstallatie te verwerken. In het geplande varkenscluster in het Markelose Broek wordt ingezet op mestverwerking [8]. Het feit dat een deel van de varkensrechten 'om niet' verkregen kunnen worden in combinatie met een subsidie voor groene elektriciteit (MEP-subsidie) maakt mestverwerking economisch rendabel.

Met de ammoniak- en stankregelgeving beoogt de overheid de ontwikkeling van de intensieve veehouderij te sturen naar grotere afstanden van de kwetsbare natuurgebieden respectievelijk woningen. In de afgelopen kabinetsperiode is een nieuwe geurwet en een nieuwe ammoniakwet vastgesteld. In beide wetten zijn wijzigingen doorgevoerd die tot een versoepeling van het beleid voor de landbouw geleid hebben. Zo kunnen bedrijven elkaar met de Wet Geurhinder en Veehouderij niet meer 'op slot' zetten, wat voorheen vaak gebeurde. Ook mogen gemeenten volgens diezelfde wet de landelijke stankregels voor delen van hun gemeente aanscherpen of versoepelen. Ook in het ammoniakbeleid van de Wet Ammoniak en Veehouderij worden landbouwbedrijven zo min mogelijk belemmeringen opgelegd.

Uit het onderzoek naar de milieugebruiksruimte (op basis van ammoniak en geur) in de landbouwontwikkelingsgebieden in Overijssel en Gelderland [12, 13] blijkt dat minimaal 1 op de 5 agrarische bedrijfslocaties in de Landbouwontwikkelingsgebieden meer dan 5.000 vleesvarkens kan houden. Met maatregelen zoals emissiearme stalsystemen of gecombineerde luchtwassers kunnen op dergelijke locaties ook megastallen gebouwd worden. Daarnaast bieden de landbouwontwikkelingsgebieden in Gelderland op basis van het vigerende milieubeleid ca. 90 locaties voor nieuwvestiging waar per locatie minimaal 5.000 vleesvarkens gehouden kunnen worden. In Overijssel ligt het aantal potentiële nieuwvestigingslocaties nog hoger. Verder is de verwachting dat ook in verwevingsgebieden, gezien de technische innovaties op het gebied van emissiereducties, op bestaande locaties ruimte is voor megastallen, omdat er steeds meer technieken voor emissiereducties beschikbaar komen.

Schaalvergroting naar minder maar grotere bedrijven hoeft op het niveau van een regio niet tot intensivering van de productie en meer milieuvervuiling te leiden. Concentratie van dieren in megastallen kan lokaal leiden tot een hogere milieubelasting, maar doordat in andere gebieden dieren verdwijnen, zal daar de milieudruk minder worden. Bovendien worden in megastallen extra emissiereducerende maatregelen genomen waardoor per saldo de milieubelasting op regioniveau afneemt.

Verstening en landschap

Ondanks het restrictief ruimtelijk orderingsbeleid heeft zich in het landelijk gebied een sluipend proces van verstening voorgedaan. Tussen 1996 en 2002 is de bebouwing met 9% toegenomen. Het gaat om 1.800 ha (300 ha/jr.), waarvan de helft wordt veroorzaakt door schaalvergroting in de landbouw [14]. De vraag is of ontwikkeling van megastallen leidt tot meer of minder verstening.

Megastallen kunnen voordelen bieden voor landschap als nieuwvestiging wordt beperkt in daarvoor aangewezen gebieden én de omvang van de intensieve veehouderij elders afneemt (zoals in extensiverings- en verwevingsgebieden). Bij elkaar ontstaat er aldus voor deze gebieden een positief saldo: minder bebouwing. Deze redenering houdt alleen stand indien de oude stallen en installaties ook daadwerkelijk worden gesloopt. Echter veel oude stallen worden niet gesloopt, maar blijven leeg staan of worden voor stalling en opslag gebruikt. Herstructurering van deze vrijkomende agrarische bebouwing wordt dan ook als één van de grootste uitdagingen van landelijk gebied gezien. De laatste jaren wordt daar hard aan gewerkt

De oude Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) was succesvol. Er vond ca. 300 ha ontstening plaats in de 5 reconstructieprovincies. Het succes van deze bijzondere ruimte-voor-ruimte-regling heeft de impuls gevormd voor een tweede generatie ruimte-voor-ruimte regelingen.

Tot op heden was de aandacht voor landschappelijke inpassing en beeldkwaliteit van de agrarische bebouwing gering [15]. Het fotomateriaal in deze publicatie geeft indrukken van grote stallen in hun omgeving zoals die tot nu toe zijn ontstaan. De maten en vormen van schuren zijn vooral bepaald door de gebruikseisen. Bij landschappelijke inpassing van megabedrijven gaat het om landschappelijke en architectonische maatregelen waardoor het complex in het landschap wordt 'opgenomen'. Daarbij kan gedacht worden aan het aanbrengen van robuuste groene en blauwe elementen om de architectuur van de stallen te laten uitstijgen boven de huidige traditionele vormgeving. Door vooraf een beeldkwaliteitplan op te stellen en/of een (landschaps)architect in te schakelen kan voorkomen worden dat de landschappelijke inpassing beperkt blijft. Situering van het complex in een kleinschalig landschap biedt voordelen ten opzichte van meer open landschappen. Megastallen in open landschappen zijn veel nadrukkelijker aanwezig.

Schuren overige agrarische sectoren

Megastallen in beeld samengevat

De grenzen van de groei van stallen en bedrijven lijken nog niet bereikt te zijn. De ontwikkeling van schaalvergroting wordt ondersteund door het ruimtelijke beleid zoals dat o.a. geldt in de landbouwontwikkelingsgebieden van de reconstructiegebieden. Dit betekent dat steeds vaker meer dieren op één locatie gehouden worden, wat leidt tot meer megastallen. Schaalvergroting is soms een geleidelijk proces van autonome groei van gezinsbedrijven op bestaande locaties, door steeds weer een stal erbij te bouwen; maar schaalvergroting kan ook plaatsvinden door vestiging van bedrijven op nieuwe locaties wat gepaard gaat met grote schaa sprongen.

Megastallen zijn gedefinieerd als stallen met minstens 250 melkkoeien, 7500 vleesvarkens, 1200 fokvarkens, 120.000 leghennen, 220.000 vleeskuikens of 2500 vleeskalveren. Met de beschikbare landbouwstatistieken zijn de megastallen in beeld gebracht. Omdat registratie in deze bronnen niet altijd volledig is (GD heeft geen kippen) of niet op staladres geregistreerd staat (CBS-Landbouwtelling registreert bedrijfsadres) is het lastig om een volledig beeld te krijgen van het aantal dieren per locatie. Een goede registratie van dieren op staladres is onontbeerlijk voor monitoren van megastallen. Milieuvergunningen kunnen hierbij behulpzaam zijn en kunnen mogelijk gekoppeld worden aan de Basisregistraties.

Tussen 2000 en 2005 is het aantal megastallen in Nederland toegenomen van 104 tot 184. Slechts enkele procenten van de aantallen dieren (fokvarkens uitgezonderd: 11%) wordt gehouden in deze stallen. Als deze trend doorzet dan neemt gedurende de komende twintig jaar het aantal megastallen toe tot minimaal 250 voor varkens en 1000 voor melkvee. Naar verwachting zullen dan 15 tot 50% van de aantallen varkens en melkvee in megastallen gehuisvest zijn.

De ontwikkeling van de veehouderij in Nederland staat niet op zich en dient in een Europees of zelfs mondiale context geplaatst te worden. Op basis van de gemiddelde omvang lijkt Nederland niet uit de pas te lopen ten opzichte van de andere Europese landen; wat betreft grootste stallen moet Nederland Italië, Frankrijk en Duitsland laten voorgaan. Een nadere analyse van de trends in andere landen kan inzicht geven in de consequenties van de ontwikkelingen voor Nederland. Of de komst van megastallen problemen oplevert, ligt aan de

mate waarin megastallen afbreuk doen aan de (ruimtelijke) kwaliteit van het landelijk gebied. Dit hangt af van de schaal waarop je deze ontwikkeling beoordeelt. Kijk je op een regionaal of hoger schaalniveau, dan kunnen megastallen voordelen bieden voor landschap en milieu. Door een sterkere concentratie van de veehouderij kan de omvang elders verminderen, waardoor deze gebieden worden ontlast. In de nabijheid van de megastallen neemt de belasting van de leefomgeving mogelijk wel toe. Dat is nu niet onderzocht. Emissiebeperkende maatregelen zijn bij grootschalige bedrijven echter makkelijker te financieren. Wel zal het aantal vervoersbewegingen in de onmiddellijke nabijheid van megastallen toenemen. De infrastructuur geschiktheid van het gebied voor dit soort grootschalige ontwikkelingen is dan ook van groot belang. De huidige landbouwontwikkelingsgebieden zijn niet getoetst op beschikbare infrastructuur, aanwezigheid van toeleverende- en verwerkende industrie of landschapstructuur. Visuele verstoring is sterk afhankelijk van het type landschap en de maatregelen die genomen worden om de stal in te passen in het landschap. Het is dus van belang criteria op te stellen waaraan locaties moeten voldoen om geschikt te zijn voor nieuw op te zetten megastallen of agroparken. Vervolgens kan bekeken worden welke gebieden of locaties (on)geschikt zijn en of deze geschikt gemaakt kunnen worden.

In deze publicatie hebben we ons beperkt tot de belangrijkste veehouderijtakken in Nederland. Naast megastallen verschijnen er ook grote complexen met gebouwen en kassen in andere agrarische sectoren (zie foto's hiernaast). Ook deze kunnen een behoorlijke ruimtelijke impact hebben. Het is dan ook van belang om deze inventarisatie naar megastallen te verbreden naar de andere sectoren. In de glastuinbouw is al jaren een ruimtelijk concentratiebeleid van kracht. We zouden kunnen leren van de ervaringen die met dit beleid zijn opgedaan.

Geraadpleegde bronnen

- [1] Boonstra, F.G., Kuindersma, W., Bleumink, H., Boer, de S. & A.M.E. Groot, 2007. *Van varkenspest tot integrale gebiedsontwikkeling. De evaluatie van de reconstructie zandgebieden*. Alterra-rapport 1441, Alterra, Wageningen.
- [2] Raad voor het landelijk gebied, 2006. *Buitenbeentjes en Boegbeelden. Een advies over megabedrijven in de Nederlandse land- en tuinbouw*. RLG advies 06/01, Utrecht.
- [3] Landelijk Meldpunt Varkensflats, 2007. www.milieudefensie.nl/landbouw/doemee/meldpuntvarkensflats
- [4] Andersen, E., Verhoog, D., Elbersen, B. en Godeschalk, F., 2006. *A multidimensional farming system typology*. SEAMLESS report, 6th Framework project, contract no. 010036. Wageningen.
- [5] Financieel dagblad 7-9-2007. Rabobank Studie 'Tussen passie en pressie' over de toekomst van de melkveehouderij en Interview met Wim Thus.
- [6] Ministerie van LNV, 2005. *Kiezen voor landbouw. Een visie op de toekomst van de Nederlandse agrarische sector*. Den Haag.
- [7] CPB/MNP/RPB, 2006. *Welvaart en Leefomgeving*. Rapportnummer 500081001. Centraal Planbureau, Milieu- en Natuurplanbureau, Ruimtelijk Planbureau, Den Haag/ Bilthoven.
- [8] Bondt, N., G.B.C. Backus, S.T. Goddijn, R. Hoste, J. Broeze, H.J. Agricola, 2007. *Duurzaamheid geclusterde vestiging varkensbedrijven Markelose Broek*. LEI-notitie, projectnummer 30978. Den Haag.
- [9] Buck Consultants International, 2007. *Monitoring pilotprojecten agrologistiek*, Uitgevoerd i.o.v. Platform Agrologistiek en Ministerie van LNV, Nijmegen.
- [10] Backus, G., 2005. *Quick Scan Luchtwassers*. Interne Notitie. LEI, Den Haag.
- [11] Nieuwe Oogst, LTO Noord, 2007.
- [12] Gies, E., H. Naeff, 2006. *Milieugebruiksruimte intensieve veehouderij landbouwontwikkelingsgebieden provincie Overijssel*. Interne Notitie, Alterra, Wageningen.
- [13] Gies, E., H. Naeff, 2007. *Milieugebruiksruimte intensieve veehouderij. Ontwikkelingsmogelijkheden voor de intensieve veehouderij in de landbouwontwikkelingsgebieden van provincie Gelderland*. Interne Notitie, Alterra, Wageningen.
- [14] Gies E., L. Groenemeijer, W. Meulenkamp, R. Smidt, H. Naeff, M. Pleijte, M. van Steekelenburg, 2005. *Verstening en functieverandering in het landelijk gebied. Een onderzoek naar de aard en omvang van verstening in het landelijk gebied ten behoeve van het monitoring- en evaluatieprogramma van Nota Ruimte*. Alterra-rapport 1202, Alterra, Wageningen
- [15] Gies E., L. Groenemeijer, R. Hoogduijn, H. Agricola, I. Salverda, W. Meulenkamp en H. Naeff, in voorbereiding. *Verstening en verglazing in het landelijk gebied. Omvang, Oorzaken en Oordelen*. Alterra, Wageningen

Bijlage 1: Wie vindt wat?

Een kleine greep uit de nieuwsberichten van afgelopen maanden

Natuur- en milieu

“Dat heeft niets meer met een boerenbedrijf te maken. Het is in feite industrie. Ze horen thuis op industrieterreinen en niet op het platteland. De politiek hoort paal en perk te stellen aan de omvang van de stallen”, aldus van Eck, woordvoerder van Milieudefensie. Hij vervolgt met “De samenleving wil geen dieren in enorme industriecomplexen, maar vraagt juist om een verbetering van milieukwaliteit en dierenwelzijn. Megabedrijven verpesten het leefmilieu voor de omgeving” en “Er zijn veel meer aanvragen ingediend dan we hadden verwacht. Nederland wordt overspoeld door varkens en kippen. De reconstructiewetgeving was vooral bedoeld om kwetsbare gebieden te ontlasten, maar we zien juist een concentratie van aanvragen in het Limburgse en Brabantse Peelgebied.”

Stichting Natuur en Milieu in Overijssel geeft aan dat megagrote veehouderijen goed zijn voor het milieu, maar niet thuis horen op het platteland, zelfs niet in de landbouwontwikkelingsgebieden. “De grote hoeveelheid transportbewegingen en de fysieke maat van de bedrijven past hier niet. Er moet een discussie worden gevoerd over acceptabele aantallen dieren per bedrijfslocatie en per gebied en eventuele alternatieve vestigingslocaties voor bedrijventerreinen waarop bedrijven in de hele keten van vleesproductie (voer, productie en slacht) zijn gevestigd”, aldus de stichting.

Landbouw

Super grote boerderijen worden gevormd opdat boeren kunnen overleven in de keiharde concurrentie in Europa. Door de schaalvergroting is het aantal varkenshouderijen sinds 2000 met 40% afgenomen terwijl de varkensstapel met 11 miljoen beesten stabiel bleef. Schaalvergroting is een goede zaak voor dier en mens. Schaalvergroting is goed voor mens en milieu. Grote bedrijven hebben meer mogelijkheden om te investeren in geur- en stofwassers.

Verder zegt Annechien ten Have, voorzitter van de LTO veehouderijsectoren: “Het beeld van de varkenshouderij als industrie klopt niet. Als je goed zorgt voor varkens en je past zo'n gebouw in het landelijk gebied in, waar hebben we het dan nog over?”. En over de reconstructie: “We hebben met elkaar afgesproken dat varkensbedrijven gelegen bij natuurgebieden of de bebouwde kom worden verplaatst naar locaties met ruimte voor uitbreiding. We praten dus niet over een uitbreiding van de varkensstapel, maar over een verplaatsing naar locaties met meer ruimte.”

Bewoners

Bewoners –vaak ook boeren- van de buurtschappen waar de veehouderij fors wil uitbreiden ageren tegen het industriële karakter en het uit de markt duwen van de plaatselijke boerenbedrijven. Ze vrezen een enorme toename van transport van veevoer, verwerkte mest en varkens en geluids- en stankoverlast. De bewoners zijn tevens bang dat hun leefomgeving wordt aangetast door de komst van een dergelijk groot gebouw. Het gebied lijkt op een bedrijventerrein.

Bestuurders

“Je moet agrarische bedrijven de mogelijkheid bieden om te groeien.”, zegt gedeputeerde Jansen van Overijssel.” De landbouwontwikkelingsgebieden zijn bedoeld voor bedrijven die elders moeten verkassen, maar je kunt daarin bedrijven die niet regionaal geworteld zijn uitsluiten”. Verder geeft hij aan dat gemeenten een maximum kunnen stellen aan nieuwe vestigingen. Echter grenzen stellen aan de omvang en het aantal dieren is moeilijk.

Al die ophef over varkensflats en megastallen: gedeputeerde Rüpp van Noord-Brabant vindt het maar ‘onge-past’. Als het aan hem ligt, komen er volop megastallen in Brabant. Rüpp noemt een betere toekomst voor de landbouw en leefbaarheid van het landelijk gebied als doelen van de Reconstructiewet.

Provincie Groningen wil een verbod op grootschalige intensieve veehouderij. Een woordvoerder legt uit: “Grootschalige, intensieve veehouderijen kunnen misschien professioneler opereren, maar het college is van mening dat de eindeloze schaalvergroting niet ethisch verantwoord is.” “In Friesland is geen verbod op de megastallen in de maak”, meldt gedeputeerde Andriessen. De gemeentelijke bestemmingsplannen houden dat tegen.

Minister Verburg schreef in juni in antwoord op Kamervragen dat ze zich kon voorstellen dat dergelijke grootschalige ontwikkelingen industrieel worden beschouwd maar volgens haar blijft het intensieve veehouderij en derhalve een agrarische activiteit. Het nieuw vestigen van grootschalige intensieve veehouderijbedrijven in de landbouwwontwikkelingsgebieden past binnen de opgestelde reconstructieplannen. Wel maakt het kabinet zich zorgen over de verhouding van deze stallen tot het landschap. Het is echter aan de gemeenten om te besluiten of de komst van een varkensflat gewenst is, aldus Verburg. Ze vindt dat de veehouderijsector met provincies, gemeenten en maatschappelijke organisaties moet overleggen over de ‘maatschappelijke inpassing van grote stallen’.

Het CDA verzet zich niet tegen grootschalige varkensstallen. Voor het dierenwelzijn en milieu kan het een stap vooruit betekenen, al moet wel per geval bekeken worden of een locatie geschikt is voor een varkensflat, vindt Kamerlid Atsma (CDA). Net zoals de VVD vindt hij dat de provincies en gemeenten een grote verantwoordelijkheid hebben voor het vormgeven van het ruimtelijk beleid. Daarnaast vindt de VVD dat de sector zelf moet nadenken over hoe zij de intensieve veehouderij wil vormgeven. PvdA maakt zich zorgen over de ‘ongecontroleerde vorm van schaalvergroting’. Kamerlid Waalkens vindt dat de rijksoverheid duidelijk moet aangegeven

welke locaties geschikt zijn als vestigingsplek voor de varkensstallen. De SP verzet zich fel tegen de megastallen van varkenshouders. Volgens Kamerlid van Velzen zijn ze niet duurzaam en zorgen voor landschapsvervuiling. Partij voor de Dieren stelt dat de bioindustrie een doodlopende weg is. Zulke stallen zijn niet meer van deze tijd.

Lokale bestuurders zoals wethouder Hegeman van Hellendoorn geeft aan begrip te hebben voor de weerstand, maar geeft aan ook verantwoordelijk te zijn voor de uitvoering van het reconstructieplan. “Het bedrijf wil zich vestigen in een LOG zoals we dat eerder in de reconstructie met de provincie hebben afgesproken. De varkensflats moeten echter wel passen in het landschap. De aanvragen worden beoordeeld op verkeerskundige, ecologische, landschappelijke en milieuhygiënische aspecten voor de omgeving.”

Kennisinstellingen

Mw. Vermeegen van Knowhouse vindt de visie van Milieudefensie eenzijdig: “Ze willen ontlasting van het milieu. Wij willen hetzelfde bereiken door schaalvergroting. Daardoor kunnen we de mest beter verwerken, reststroom leveren aan tuinders en kunnen we zorgen voor minder transportbewegingen. We stoten 95 procent schone lucht uit met nieuwe technieken. Die technieken kunnen kleine bedrijven niet eens betalen”

Het innovatienetwerk Groene Ruimte en Agrocluster geeft aan dat varkensflats perspectieven biedt voor ondernemers die de concurrentie willen aangaan met het buitenland en toch willen voldoen aan maatschappelijke eisen. Een eigen slachterij, zoals in een varkensflat, voorkomt

lange transporten met dieren. Ook kan er een hogere gezondheidsstatus bereikt worden dan in de gangbare en biologische veehouderij en dieren krijgen meer lucht, licht en ruimte. Verder geeft J. de Wilt van het innovatienetwerk aan: “Schaalvoordelen van clustering van varkenshouderij met andere agrarische sectoren, het gebruik van lokale reststromen in plaats van soja, leiden tot een positief economisch rendement”. Verder geeft het innovatienetwerk aan dat agroparken, indirect, de kwaliteit van het platteland kan verbeteren. Hoewel veel landbouwactiviteiten inmiddels een industrieel karakter hebben, vinden ze nog steeds plaats op het platteland. Denk aan de varkenshouderij, die met zijn grote, lelijke stallen het landschap aantast, met mestoverschotten kampt en bewoners hindert door stankoverlast. Of aan de kassen, die menig horizon vervuilen en door nachtverlichting de bioritmen van planten, dieren en mensen verstoren. Het platteland wordt zo gereduceerd tot werkplaats van de agrarische industrie, waaraan de waarde van de natuur, de schoonheid van het landschap, wonen en recreatie ondergeschikt worden gemaakt. Door dit soort industriële activiteiten te verplaatsen naar stedelijke en logistieke knooppunten, ontstaat er op het platteland ruimte voor activiteiten die beter passen: recreatie, natuurbeheer, extensieve landbouw, wonen en werken.

Volgens Gé Backus van Wageningen Universiteit heeft dierenwelzijn niets te maken met de grootte van de stal. “Een varken kan het met honderd soortgenoten in een stal net zo goed hebben als met duizend.” In het hok moet plaats zijn voor soorteigen gedrag. Een varken is bij uitstek een sociaal dier. Dus hoort het in een groep, met genoeg bewegingsruimte en afwisseling. Verder moet het kunnen mesten, liggen, eten en drinken op gescheiden plaatsen. Alleen in de biologische veehouderij komt de huisvesting tegemoet aan zijn soorteigen behoefte om te wroeten. Backus: ‘Want daar kan het naar buiten.’

Alterra-onderzoekers Boonstra en Kuindersma geven aan dat provincies en partners de ruimte voor uitbreiding bewust gecreëerd hebben. En niet alleen vanuit milieu-oogpunt, maar ook met een belangrijk economisch belang. De komst van megabedrijven is dan ook geen verrassing.

Bijlage 2: Uitwerking toekomstscenario's

Voor de uitwerking van de toekomstscenario's voor de varkenshouderij gaan we uit van twee scenario's: voortzetting huidige trend en extra schaa sprongen.

Voortzetting huidige trend

De bandbreedte van de voortzetting van de huidige trend wordt door de volgende drie varianten in beeld gebracht:

- 50% van de bedrijven stopt (de kleinste). Hun dieren worden verdeeld over alle blijvers, evenredig met hun de huidige omvang;
- 50% van de bedrijven stopt (de kleinste). Hun dieren worden verdeeld over 50% van de blijvers, de grootste en evenredig met de huidige omvang. De andere helft van de blijvers blijft gelijk aan de huidige omvang;
- 50% van de bedrijven stopt (de kleinste). Hun dieren worden verdeeld over 25% van de blijvers, de grootste en evenredig met de huidige omvang. De overige 75% van de blijvers blijft gelijk aan de huidige omvang.

Sterke schaalvergroting

De bandbreedte voor de extra schaa sprongen is bepaald door hiernaast staande varianten toe te passen in een scenario waarbij in plaats van 50% van de bedrijven 50% van de varkensstapel wordt weggehaald bij de kleinste bedrijven die vervolgens weer toebedeeld wordt aan de blijvers. Vijftig procent van de varkensstapel komt overeen met 85% van de vleesvarkensbedrijven en 80% van de fokvarkensbedrijven.

Voor de melkveebedrijven is slechts één scenario uitgewerkt met de volgende varianten:

- 40% van de bedrijven stopt (de kleinste), de blijvers groeien met 33%;
- 40% van de bedrijven stopt (de kleinste), de helft van de blijvers groeit met 50%;
- 40% van de bedrijven stopt (de kleinste), een kwart van de blijvers groeit met 50%.

Het meer extremere groeiscenario is hier niet meegenomen, omdat verondersteld is dat de dynamiek in de melkveesector wat minder is door de benodigde grote investeringen, niet alleen in gebouwen, maar ook in grond.

MEGASTAL VAN DE TOEKOMST?

